

mødes i en fælles bestræbelse på at bekæmpe kønssygdomme og sikre praktiske ordninger omkring krigsægteskaber og i faderskabssager. Prisen for at bevare en kerne af dansk myndighed på disse felter, var tilpasningen til tysk retspraksis og – i talrige konkrete tilfælde – accepten af den stærkes ret. På creditsiden noteres, at samarbejdspolitikken satte grænser for den nazistiske racepolitik: i modsætning til andre besatte lande kom ingen nazistiske organisationer til at varetage den sociale omsorg for de 5.500 »tyskerbørn« i Danmark.

Tyskerpigernes skæbne under retsopgøret er genstand for undersøgelsens sidste afsnit, der dokumenterer den betydelige vilkårlighed og brutalitet, som blev lagt for dagen. Skønt landsforræderilovene ikke kriminaliserede fraternisering og internering af tyskerpigerne derfor havde karakter af beskyttelsesarrest, forekommer det velunderbygget, når forfatteren bringer terrorbegrebet ind i sammenhængen. Et nærstudie af en klippeaktion på Bornholm giver et forstemmende indblik i, hvorledes den lokale modstandsbevægelse både søgte at holde folkestemningen i ave og samtidig var aktiv i stemningsopbygningen. Her som andre steder blev de tyskerpiger, der havde eksponeret sig for kraftigt, lette ofre i den tumultuariske overgang fra krig til fred.

Afsluttende perspektiverer forfatteren sine resultater i en mentalitetshistorisk sammenhæng og ser opgøret med tyskerpigerne som et afledt udtryk for relationer mellem »nationalitet, køn og seksualitet«, som det formuleres. Konklusionen, at tyskerpigernes seksualitet blev betragtet som national ejendom, står næppe til at rokke – men overraske gør den heller ikke! Kvaliteten i Anette Warrings arbejde ligger først og fremmest i den detaljerede afdækning og velstrukturerede fremstilling af et emne, som hidtil har stået som en upåagtet side af det tilpasningsfænomen, der – henset til den voluminøse modstandslitteratur – bør påkalde sig nok så megen interesse.

Henrik Dethlefsen

HOLGER VILLUMSEN: Det danske Socialdemokratis Europapolitik 1945-1949. Odense Universitetsforlag 1991. 115 s., ill., kr. 150.-.

Socialdemokratiet har traditionelt påkaldt sig særlig interesse blandt samtidshistorikere og politologer, som beskæftiger sig med formuleringen af dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Og med god grund. Ingen udenrigspolitisk beslutning i Danmark af blot en vis rækkevidde har siden i hvert fald 1930'erne kunnet tages uden aktiv medvirken og/eller accept fra ledelsen i landets største parti; dets medlems- og vælgergrundlag, og til dels også dets ledelse, har oftest rummet et bredt spektrum af synspunkter på landets internationale orientering, og som analyseobjekt kan partiet derfor også kaste lys over opinionsstrømningerne uden for partiets egen kreds.

Denne lille, i øvrigt ganske velillustrerede, bog om Socialdemokratiets Europapolitik har sin værdi ved på grundlag af offentligt og hidtil ikke udnyttet partiinternt materiale mere grundigt end det tidligere er gjort at dokumentere partiets – og dermed til dels Danmarks – udenrigspolitik i forhold til især den begyndende (vest)europæiske integrationsproces i de første fire-fem efterkrigsår. Bogens afgørende svaghed er dens vægtning og perspektiverende vurdering af den beskrevne socialdemokratiske politik.

Forf. antyder indledningsvis, hvad han forstår ved begrebet Europapolitik, nemlig 1) Danmarks rolle i Europa, 2) Europas rolle i relation til den øvrige verden (især USA og Sovjetunionen), og 3) sikringen af fred, demokrati og menneskerettigheder i Europa (s. 13). Socialdemokratiets politik analyseres imidlertid ikke systematisk ud fra disse tre aspekter; i stedet anvender forf. mere udflydende begreber som »Europatanken« eller »Europalinien« i partiets politik. Han tænker her antagelig på ideen om det tæt integrerede altomfattende vesteuropæiske samarbejde, dvs. Europas Forenede Stater; problemet med brugen af Europatanke-begrebet i denne sammenhæng er, at med enkelte undtagelser anså hverken ledende socialdemokrater eller andre danske aktører i den behandlede periode efter alt at dømmes denne idé for at være andet end en fjern, ideel vision, som man nok ved højtidelige lejligheder kunne og burde bekende sig til (som det skete under folketingsdebatten i juni 1949 om Danmarks tilslutning til Europarådet), men som ikke havde nogen aktuel eller realpolitisk betydning i Danmark. Dét havde derimod det nordiske samarbejde og FN-medlemskabet, i hvert fald i de første to-tre år efter krigsafslutningen. Disse to elementer, det nordiske og FN, påvises da også overbevisende af forf. som de bærende for socialdemokraterne i den første del af perioden. Men i sin iver for at fremhæve, hvad han kalder partiets »nye Europalinie« fra sommeren 1949 – efter opgivelsen af det nordiske forsvarsforbund og af FN som den vigtigste kollektive sikkerhedsgarant, og med tilslutningen til Marshallplanen, Atlantpagten og Europarådet – kommer forf. til stærkt at overdrive Socialdemokratiets udenrigspolitiske og især europæiske nyorientering; f.eks. skriver han afslutningsvis, at »vejen til Europa [fremstår] som det overordnede tema i det danske Socialdemokratis udenrigspolitik 1945-1949« (s. 88, forf.s fremhævn.).

Virkeligheden var langt snarere, at Socialdemokratiets ledere i 1949 og i det følgende årti tøvede og halvhjertet, tvunget af den kolde krigs og en angiveligt overhængende sovjetisk militær trussels ydre vilkår, sikkerhedspolitisk havde valgt, hvad man anså for »det mindste onde« i form af Atlantpagten; samtidig søgte man fortsat det nordiske samarbejde udbygget på en række områder (diskret endda inklusive det forsvarsmæssige), ligesom FN-linien blev fastholdt som en vigtig del af den danske – og nordiske – udenrigspolitiske profil. Længe endnu holdt man sig derimod på reserveret afstand af den vesteuropæiske integrationsproces.

Forf. udviser en forbavsende mangel på indsigt i drivkræfterne bag specielt det stærke nordiske engagement hos ledende socialdemokrater i disse år. Han erkender udtrykkeligt, at hans undersøgelse ikke kan forklare dette engagement; det hindrer ham dog ikke i at kaste sig ud i nogle hasarderede betragtninger om den socialdemokratiske skandinavisme som en særlig afart af nazismens ariske mytologi om nordisk (race)overlegenhed (s. 89). Det synes her helt at være forbigået forf., at partiets nordiske orientering plausibelt kan forklares med solide, kontinuitetsfremmende faktorer som fælles socialdemokratiske samfundsmodeller og velfærdstanker, herunder en keynesiansk økonomisk politik, samt brobygnings- og 'tredie vejs'-bestræbelser i storpolitisk sammenhæng.

Poul Villaume